

עיסתו בטהרה במרחק ארבעה מילין, צריך להמתין עד שיגיע לשם ויקנה ממנו (רבנו חננאל; ערוך ערך גבל, הובא בתוס' ד"ה לגבל).

וְלַתְּפִלָּה - המהלך בדרך והגיע זמן תפילה, צריך ללכת עד ארבעה מילין כדי להתפלל בבית הכנסת בעשרה (רש"י; ע"פ תוס' הרשב"א משאנן ומהר"ם; תוס' ד"ה ולתפלה). ויש שפירשו, ש'לתפילה' היינו שמי שאין לו מים לרחוץ ידיו לתפילה, צריך ללכת עד ארבעה מילין למקום שיש בו מים (רבנו חננאל; ערוך ערך גבל, הובא בתוס' שם), אבל ביותר מארבעה מילין די שינקה ידיו בצרור או בעפר, ודוקא שלא בזמן תפילה, אבל אם הגיע זמן תפילה יש לו להתפלל מיד ולא לחזר אחר מים (ח"י הר"ן, וראה בתוס' שדחו פ"ה זה). ויש שפירשו, שדין זה נאמר לענין מי שהתפלל בעודו צריך לנקבו, שאם יכול להעמיד את עצמו עד ארבעה מילין, אין תפילתו תועבה (רבינו דוד, וחי' הר"ן בשמו; ריטב"א בשם שם מפרשים).

וְלַנְטִילָת יָדַיִם - המהלך בדרך ואין לו מים ליטול ידיו לאכילה, אם יש מים במרחק ארבעה מילין, צריך ללכת לשם כדי ליטול ידיו (רש"י). ומדובר שבשעה שנטל ידיו שחרית לא התנה שתועיל הנטילה לכל היום, אבל אם התנה, יכול לאכול בלא נטילה, כמו שאמרו (חולין קו, ב) 'נטול אדם ידיו שחרית ומתנה עליהן כל היום כולו' (תוס' רבינו פרץ, בפי ראשון). ועוד יש לפרש, שמדובר דוקא שהתנה, אלא שהתנאי מועיל רק לענין זה גופא שאם אין מים במרחק ארבעה מילין יכול לאכול בלא נטילה, אבל בלא תנאי, אסור לאכול עד שיגיע למקום שיש בו מים, אפילו רחוק הרבה (שם בפי שני; ריטב"א בפי ראשון).

אָבֵל לְאַחֲרֵי אָפִילו מִל אֵינוֹ חוּזֵר ■ להלכה, המהלך בדרך, צריך ללכת עד ארבעה מילין כדי להתפלל בעשרה. ולאחריו, או שיושב בביתו, צריך לחזור רק עד מיל [כפירוש רש"י] (ש"ע א"ח ז, טז, ומשנ"ב שם, נב, וראה במשנ"ב שם פרטים נוספים). וכן המהלך בדרך ואין לו מים לרחוץ ידיו לתפילה, צריך לחזור אחריהם עד ארבעה מילין לפניו, ולאחריו, או שיושב בביתו, צריך לחזור רק עד מיל [כפירוש רבנו חננאל והערוך]. ואם חושש שיעבור זמן תפילה, לא יחזור אחר מים, אלא ינקה ידיו בצרור או בעפר (ש"ע שם זב, ד, ומשנ"ב וביאה"ל שם. וראה שם פרטים נוספים). וכן, מי שהתפלל בעודו נצרך לנקביו, אם יכול להעמיד את עצמו עד שיעור ארבעה מילין, יצא בדיעבד [כפירוש רבינו דוד] (ש"ע שם, א).

ולענין נטילת ידים לסעודה, דינו כנטילת ידים לתפילה (ש"ע שם קסג, א, ומשנ"ב שם, ג, וראה שם מה יעשה באופנים שאינו חייב לטרוח אחר מים).

מִשְׁנֵה. יָצִיד מִפְּרִישֵׁי חֵלָה בְּטוֹמָאָה בְּיוֹם טוֹב - של פסח, שכיון שהעיסה נטמאת, אם יפריש ממנה חלה לא יוכל לאפותה ביום טוב, שחלה טמאה אינה ראויה לאכילת כהן, וגם לשורפה ביום טוב לא יוכל, שאין שורפים קדשים ביום טוב [ואף להדליק בה את הנר או להסיקה תחת תבשילו אסור, שעיקר כוונתו של אדם בשריפה זו למצוה של גבוה ולא לצורך הדיוט (רש"י ביצה כז, ב ד"ה חלה, ע"פ רמב"ן שבת כג, ב)], וגם להאכילה לכלבים אי אפשר (רש"י), שגזרו על ביעור על ידי אכילת הכלב, אטו ביעור על ידי שריפה (תוס' רא"ש), ואם ישנהה כדי לשורפה במוצאי יום טוב, תחמיץ (רש"י). ויש סוברים, שאכן מצד דיני יום טוב אין איסור להאכיל לכלבים חלה טמאה, שהרי אינו עושה שום מלאכה ואין בכך טורח, אלא שאף בחול אין להאכילה לכלבים, משום שמצוה בשריפה דוקא (ע"פ תוס' ביצה שם ד"ה ועל), או משום שכל זמן שהחלה ראויה מצד עצמה למאכל אדם [אף שאינה ראויה בפועל מצד טומאתה], אין להאכילה לבהמה (מאירי בפי שני; ר"ן על היר"ף).

בְּפֶסַח דְּאִיסוּרוֹ חָשׁוּב מִצְטָרֵף להשלים לכביצה, ומטמא אוכלים אחרים שנגע בהם (רש"י). ודוקא לטמא אחרים, אבל לקבל טומאה, אין צריך צירוף, שאוכל פחות מכביצה מקבל טומאה (רש"י לעיל לג, ב ד"ה כבביצה). ומה שלא פירש אב"י שהנדון הוא לגבי טומאת אותו כזית בצק עצמו - שבשאר ימות השנה אם רוצה בקימו הרי הוא בטל לעריבה ואינו מקבל טומאה, ובפסח שאיסורו מחשיבו, מקבל טומאה - משום שאין בכך נפקא מינה, שהרי בלאו הכי הבצק אסור בפסח משום חמץ, ולכן הגמ' מעמידה שהנדון הוא לענין לטמא אחרים (תוס' שבת צא, א ד"ה אי לענין טומאה).

ויש סוברים שפחות מכביצה אינו מקבל טומאת אוכלין (תוס' לעיל שם ד"ה לאימת ושבת שם, וראה שם שרש"י חזר בו משיטתו הנ"ל), ולשיטתם מובן מדוע לא פירש אב"י שהנדון הוא לגבי טומאת הכזית בצק עצמו, שהרי באופן זה גם בפסח אינו מקבל טומאה (ע"פ תוס' בשבת שם. וראה מהרש"א שם שהקשה, מדוע לא העמידו שיש שם בצק כביצה, שבפסח איסורו חשוב ובשאר ימות השנה בטל לעריבה ואינו מקבל טומאה, וראה צ"ח כאן).

ואפילו לדעת רבי יהודה (לעיל כא, א) שאין ביעור חמץ אלא שריפה, כך שהבצק עומד להישרף, אין אומרים שמדין 'כתותי מכתת שיעוריה' נחשב שאין בחמץ שיעור כביצה, שדין זה שייך רק בדבר שטעון שריפה מדאורייתא, וכיון שביטל את החמץ אין חייב לשורפו אלא מדרבנן (הערות לגר"ש אלישיב. וראה צ"ח).

כְּדִי שְׂלֵף אָדָם מִמַּגְדֵּל נוֹנֵיָא לְטַבְרִיא מִל - והיינו, שלאחר לישת הבצק שהה כשיעור זה ולא עסק בבצק (רבנו חננאל; רמב"ם חמץ ומצה ה, יג), אבל כל זמן שעוסק בבצק, אינו בא לידי חימוץ לעולם (רמב"ם שם). ויש שפירשו, שאף אם עוסק בבצק, אם שהה כשיעור זה, מחמיץ (ריטב"א).

ושיעור זה נאמר בבצק ששהה לאחר הלישה קודם שרידדו אותו, אבל בצק שלאחר הלישה התעסקו בו, העיסוק גורם שיתחמם מחום הידים, ואם מניחים אותו בלא עיסוק, מחמיץ מיד (שו"ת הרא"ש יד, ד). ויש סוברים, שגם בנתעסקו בו כל היום, מחמיץ רק לאחר שיעור מיל (ביאה"ל תנט, ב ד"ה ואחר, בדעת הרמב"ם שם, ועוד).

וגם בבצק שהתעסקו בו, שיעור זה של מיל נאמר בבית שאין בו אש דולקת או חימום אחר, אבל אם יש שם חימום, העיסה ממהרת להחמיץ יותר משיעור זה (יראים נב, הובא בהגהות מיימוני שם, ס; מרדכי רמז תר).

■ להלכה, כל זמן שמתעסקים בבצק, אינו מחמיץ [כרמב"ם], ואם הניחוהו בלא עסק שיעור מיל, מחמיץ. ואם לאחר שהתעסקו בבצק ונתחמם הניחוהו בלא עסק, מחמיץ מיד [כרא"ש]. וכן, בבית שיש בו חום גדול, הבצק ממהר להחמיץ גם בפחות משיעור מיל [כיראים]. ואם התחילו ללוש שתי עיסות כאחת, והחמיצה האחת, בידוע שגם השניה החמיצה, אפילו אם אין רואים עליה סימני חימוץ (ש"ע א"ח תנט, ב, ומשנ"ב שם. וראה ביאה"ל שם ד"ה ואחר, וכן במשנ"ב שם, יח, ובמשנ"ב מהד' דרשו הע' 21).

לְגַבֵּל - שמגבל עיסה של אחרים בשכר, שאם הכלים של בעל העיסה טמאים ואין הגבל יכול לעשותה בטהרה, עד ארבעה מילין חייב לטרוח וללכת למקוה להטבילם, אבל יותר מכך אינו צריך לטרוח, אלא אם כן בעל העיסה נותן לו שכר הליכתו (רש"י כאן ובחולין קכב, ב ד"ה לגבל, וראה רבינו דוד). ויש שפירשו, ש'גבל' היינו שהמהלך בדרך ואין לו פת שנעשית בטהרה, ויש גבל שעושה